Városunk

Budapesti Honismereti Híradó

X. évfolyam 2. szám | Ingyenes | 2007. április

Rákospalotai kiállítás Budán

Madarász Viktor hagyaték a Metszettárban

Bodó Sándor főigazgató (balra) köszönti a megjelenteket

A Budapesti Történeti Múzeum Metszettárában február 2-án nyílt meg a Madarász Viktor hagyatéki kiállítás. Ezzel a tárlattal a neves festő halálának 90. évfordulójáról emlékeztek meg – a kiállított képeket a Rákospalotai Múzeum anyagából válogatták ki.

A Metszettár bejárata előtt *Bodó Sándor*, a Budapesti Történeti Múzeum főigazgatója köszöntötte a megjelenteket, majd a XV. kerület alpolgármestere, *Pálinszki Antal* adott tájékoztatást a Madarász hagyaték Rákospalotára kerüléséről.

– A Rákospalotán élt Madarász Adeleine végrendeletében a XV. kerületre, a Rákospalotai Múzeumra hagyta a Madarász hagyatékot, amely mintegy 40 saját képéből, Madarász Viktor 22 időskori festményéből, valamint dokumentumokból, fotókból és a Madarász családhoz köthető bútorokból áll.

A kiállítást Madarász Viktornak és Adeleine lányának művei alkotják, melyeket a megnyitón *Matis Ferenc* művészettörténész értékelt. Madarász Viktor unokahúga, *Borsos Józsefné* képviselte a családot a megnyitón.

A tárlat május 10-ig tekinthető meg.

Borsos Józsefné és Mojzes Ildikó a kiállítás megnyitóján

Rákosmezei gondolatok

Himnuszunk születésnapján

Egy nemes gesztussal a Magyar Kultúra Napjaként emlékezünk 1989-től a Himnusz 1823. január 22-i születésére. Nekünk, mint kőbányai irodalmi asztaltársaság tagjainak, külön öröm, hogy Kölcsey Ferencet itt jártában ez a táj, a Rákosmező megihlette. Nemzeti imádságunk költője, Kölcsey a Rákosmezőn „járva” egyaránt emlékezett a hajdani királyválasztó országgyűlésekre és II. Rákóczi Ferenc vezérlő fejedelemre.

Írásaiban nekünk szóló feladatokra buzdít, mikor szükségét látja az ifjúság hazafiúi érzéseinek emelésére emlékhelyeink becsülését és megjelölését. Vajon miért nincs még a rákosi országgyűlésekre, vagy Kölcsey tiszteletére állított emlékmű Kőbányán? Ópusztaszer, vagy legutóbb Budakeszi is példát adhatna számunkra.

Keresztúrt elhagyva a Rákos-patak kiszélesedő völgyét az Óhegy déli lejtőjén eredő Kőbánya-Városligeti patakig levő területet évszázadok óta Rákosmezejének nevezik. A mai Zugló területén e két patak szétterülve

(Folytatása a 10. oldalon.)

Nem feledett óbudai jubileum

1100 éve halt meg Árpád fejedelem

Az Óbudai Múzeumban Árpád fejedelem halálának 1100. évfordulója alkalmából áttekintjük és forráskiadványként kiadjuk a 2007. évi könyvhétig az elmúlt 300 évben megjelent és összegyűjtött annotált szakirodalom gyűjteményét. Térképpel is ellátjuk a jegyzéket, hogy bemutassuk, ki, hol feltételezte és kereste Árpád fejedelem sírját.

Fotó: Benkő Mihály

A kérdés továbbra is megválaszolatlan maradt, mert eddig nem találtuk meg Árpád sírját, de sok, jól valószínűsíthető feltételezéssel, érdekes érveléssel, elgondolkodással találkozhatunk, ami okot ad az elmélkedésre – és lehetőséget ad a méltó megemlékezésre.

(Folytatása a 2. oldalon.)

Budapest régi térképeken

DVD-re kerültek a fővárosi levéltár kincsei

Budapest Főváros Levéltára és az Arcanum Kiadó sikeres együttműködésének egy újabb eredményével találkozhattunk január 12-én, a fővárosi levéltár földszinti konferencia termében. *Zentai László* térképész, egyetemi tanár ekkor mutatta be az Arcanum kiadásában megjelent Budapest régi térképei sorozat III–IV. DVD-it, amelyet az egyik szerző, Fabó Beáta vetített képes bemutatója követett.

Ennek előzménye a Városunk 2003/4. számában ismertetett Fabó Beáta és Holló Szilvia Andrea gyakorlatilag öt kötetes Budapest térképeinek katalógusa volt. E katalógus felhasználásával készült a régi térképeket bemutató DVD I. és II. lemeze is. A harmadik, most bemutatott lemezen a 18. századtól 1873-ig tartó időszak pest-budai és óbudai térképeivel találkozhatunk. A negyedik lemezen az 1873 és 1950 közötti fővárosi térképek időrendi és hely szerinti sorrendben szerepelnek. Ezen olyan áttekintő, kerületi és néhai peremtelepülési térképek is vannak, melyek az első két DVD-re nem fértek rá. Itt találjuk meg a Fővárosi Közmunkák Tanácsa és a Polgármesteri Tervtár térképeit is – a két lemezen mintegy 2800 térkép van. A DVD sorozatban felhasznált térképeket döntő többségben Budapest Főváros Levéltára térképgyűjteményében őrzik.

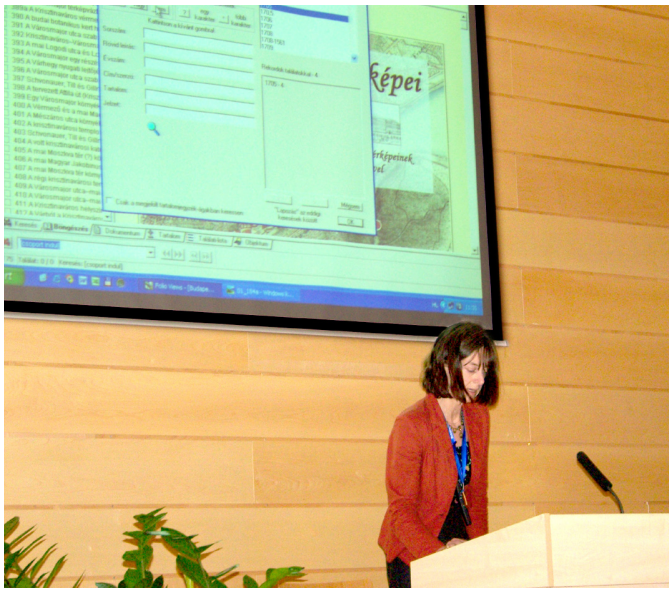

Fabó Beáta ismerteti a térképtár működését

Keleti magyarok nyomában

Árpád fejedelem halálának 1100. évfordulójára emlékezve az Óbudai Múzeumban március 1-jén nyitotta meg *Erdélyi István* régészprofesszor *Benkő Mihály* történész „Keletei magyarok nyomában” című fotókiállítását. Kiállításuk szeptember 29-ig tekinthető meg.

Árpád Emlékmúzeum

Budapest első helytörténeti múzeuma az Óbudai Árpád Múzeum volt, amelyet Palóczi Edgár tanár alapított 1927-ben, a főváros legrégebbi polgári iskolájában, a Kiskorona utcai polgári fiúiskolában (Kiskorona utca 10.). Mai utódja a Fényes Adolf utcai általános iskola, az emeletén a Felső Mezőgazdasági Iskola van.

Hild Józsefre emlékeztek

Konferencia és kiállítás a levéltárban

Budapest és Esztergom összefogásának eredményeként született meg Budapest Főváros Levéltára földszinti aulája tárlóiban a 2007. március 1-jén Hild József (1789–1867) halálának 140. évfordulójára megnyitott kiállítás.

A reformkor neves építészének munkásságára főként városi bérházak és paloták tervezése volt jellemző. A klasszicista stílusú vidéki paloták mellett legjelentősebb tervei az egyházi épületekhez, az esztergomi főszékesegyházhoz, az egri főszékesegyházhoz és a pest-lipótvárosi plébániatemplomhoz, a mai Szent István bazilikához kapcsolódtak.

A Hild József emlékkonferencia első napja Budapest Főváros Levéltárában zajlott, második napjának előadásait az esztergomi Szent István téri Nagyszemináriumban, a Szent Adalbert Képzési, Lelkiségi és Konferencia Központban tartották. A konferencia aktualitását az építészettörténeti kutatók előtt álló, Hild munkásságával kapcsolatos megoldatlan kérdések sora indokolta. A rendezvény szervezői egyben épületeink egyre gyorsuló pusztulására is felhívták témaválasztásukkal a figyelmet.

Nem feledett óbudai jubileum

1100 éve halt meg Árpád fejedelem

● **folytatás az első oldalról**

Árpád fejedelem 907-ben, július 3–7. között, a pozsonyi csatában sérült meg, majd elhunyt, és sokak szerint Óbudán temették el. Nagyon sok régész, történész az Anonymus-féle Gesta Hungarorum-ban található leírásra hivatkozva feltételezte, hogy Óbudán kell keresnünk a sírt. Mások a „Pilisi háromszögben” több magaslatot jelölnek meg a temetkezés valószínűsíthető helyeként.

Bél Mátyás, aki 323 éve március 24-én született, Pomáz és Szentendre között jelölte meg a „Notitia Hungariae Novae Historico Geographiaca” egyik kötetében Árpád sírjának feltételezett helyét – később sok követője akadt.

Az Óbudai Múzeum április 13-án, pénteken egy kirándulásra invitálja az érdeklődőket. A múzeumtól indulunk a Kopasz-hegy (jelenleg Csúcs-hegy) felé. Budakalászt érintve, a Barát-patak mentén gyalogosan haladunk, oda-vissza kb. hat kilométert teszünk meg. Az érdeklődők kérdésére a pozsonyi csatával kapcsolatban *Poór Miklós*, a Kopasz-hegyről és Árpád sírjáról *Lánczky Imre* ad választ, amelyet évtizedes kutatásaikra alapozhatnak.

Újj Írisz

Bél Mátyás

(1684. március 24. Ocsova, Zólyom vm. – 1749. augusztus 29. Pozsony)

Apja Bél Mátyás mészáros, anyja a veszprémi származású Cseszneki Erzsébet volt. Losoncon, Alsósztregován, Besztercebányán és Pozsonyban, az evangélikus líceumban végezte tanulmányait. Veszprémben nevelő, majd Pápán, a református főiskolán képezi magát tovább. A hallei egyetemen teológiát, orvostudományt és állattudományt tanul, Bergenben gimnáziumi igazgató lesz. 1709-től Besztercebányán segédlelkész, utóbb a gimnázium rektora. Heister tábornok – mint Rákóczi-szimpatizánst – kis híján kivégezteti. 1714-ben meghívják a pozsonyi evangélikus gimnázium rektorának, két év múltán nőül veszi Hermann Zsuzsannát, akitől nyolc gyermeke születik. 1719-ben megválasztották a pozsonyi evangélikus egyház első lelkészének, s ezt a tisztet töltötte be 30 esztendőn keresztül. 1742-ben szélütés éri, aminek következtében rövidesen nyugalomba vonul.

Korának kiemelkedő tudósa volt. Életművén belül jól elhatárolható pedagógiai, nyelvészeti, történeti forrásfeltáró és kutatói munkássága, a magyar földrajztudomány megalapozása, a leíró néprajz és a gazdaságtudomány úttörő művelése, teológiai elméleti tevékenysége.

Mint filológus ugyancsak úttörő munkát végzett. *De vetere litteratura Hunno-Scythica exertitatio* című munkájában elsőként foglalkozott – tudományos felkészültséggel és alapossággal – a magyar rovásírás tanulmányozásával. Sokat tett a magyar irodalmi nyelv művelése terén is. A Károli-féle biblia újszövetségi részének egyes döcögő, nehezen érthető szakaszait újrafordította, s 1717-ben újra kiadta, megadva bibliafordításunk mai formáját.

Fő műve a *Notitia Hungariae Novae Historico Geographiaca...* köteteiben a történeti és a földrajzi szemlélet sajátos ötvözése, a táj, környezet, történelem és ember kölcsönhatásának meghökkentően modern szemlélete mutatkozik meg.

Bél Mátyás haláláig a *Notitia...* anyagának harmada jelent meg nyomtatásban, összesen, 2693 oldal terjedelemben. A mű nagyobb része, mintegy tízezer fólió oldal kéziratban maradt. (1892-ben Zichy Jenő gróf jelentette meg a kéziratos anyagból Moson vármegye leírását, 71 oldal terjedelemben és mindössze 100 példányban. Ezt a kiadványt szokták a Notitia 5. köteteként emlegetni.)

Életművének gazdagságára jellemző, hogy 1718-ban elsőként vetette fel egy hazai tudós társaság alakításának gondolatát, s az első, valóban rendszeres és időszakos hazai hetilap, az 1721 tavaszától megjelenő, *Nova Posoniensia* is az ő kezdeményezéséből született. Nemcsak a 18. századi magyar tudományos élet leguniverzálisabb szelleme volt, hanem a korra jellemző polihisztor iskolának egyik legkiemelkedőbb képviselője is, akit a berlini, olmützi, londoni, jénai, szentpétervári tudományos akadémia még életében tagjává választott. Kora progresszív tudományos fegyverzetének birtokában küldetést érzett hazája megismertetésére, az itt élő népek közös kulturális emelkedésének elősegítésére.

Bíró Hajni

Bél Mátyás: Notitia Hungariae...

Bél Mátyás és a Honismeret Napja

Március 24.

A Honismereti Szövetség elnöksége 2007. február 27-i ülésén Bél Mátyás születésnapját, március 24-ét tette meg a Honismeret Napjává. Erről első alkalommal a március 30. és április 1. között, Aszódon szervezett „Határmenti és határokon átívelő honismereti és kulturális kapcsolatok" című regionális konferencián emlékeztek meg, melyen a Budapesti Honismereti Társaság öt delegált képviselője vett részt.

'56 a tudományban és a közgondolkozásban

A Politikatörténeti Intézet első emeleti konferencia termében február 14–15-én *Az ötvenedik – Az 1956-os forradalom és szabadságharc évfordulója a tudományban és a közgondolkodásban* címmel tudományos konferenciát tartottak.

Néhány előadást érdemes utólagosan is megemlíteni: *Borhi László* Nézetek a forradalom nemzetközi vonatkozásairól címmel tartott előadást, *Ripp Zoltán* a Nagy Imre-vitáról, *Vida István* az '56-os diák- és ifjúsági mozgalom mai képéről beszélt. *Eörsi László* 50 év távlatából a felkelők szerepének megítéléséről, *Tóth Eszter Zsófia* az '56-os memoárirodalom új terméséről tartott tájékoztatót. A délutáni előadók a nemzetközi kitekintés témakörével foglalkoztak.

A konferencia második napjának előadói a közgondolkozás területét elemezték, majd 1956-os dokumentumfilmeket vetítettek. A konferenciához kapcsolódó rendezvény volt a Nemzeti Múzeum '56-os fotóit bemutató tárlat és az évforduló kiadványainak bemutatása.

Állandó kiállítás a Tanulmánytárban

Megnyílt az Országos Műszaki Múzeum tárlata

Az Országos Műszaki Múzeum célja a magyar ipartörténet emlékeinek, valamint a különböző korokra jellemző vagy Magyarországon gyakran használt technikai és műszaki tárgyak valamint dokumentumaik gyűjtése, tudományos feldolgozása, a nagy magyar feltalálók munkásságának, a műszaki oktatásnak tanulmányozása és bemutatása. Több mint 50 éves gyűjteménye a technika különböző területeinek egyedülálló tárgyait őrzi. Találhatók itt – hogy csak néhányat említsünk – gőzgépek, csillagászati berendezések, szórakoztató elektronikai eszközök, számítógépek, fényképezőgépek és háztartási eszközök egyaránt.

Magyarországon először a Magyar Nemzeti Múzeum egy osztályaként kezdtek foglalkozni ezzel a területtel. Majd 1883–1924 közt Technológiai Iparmúzeumként önállósult, azonban az intézmény folyamatosan elvesztette múzeum jellegét, melyet a névváltoztatás – 1924-től Magyar Királyi Technológiai Anyagvizsgáló Intézetként működött – is jól mutat. 1935-ben megszületett az Országos Magyar Műszaki Múzeum, mely bár gyűjteményeit folyamatosan bővítette, méltó helyszínt és elismerést nem tudott kivívni magának.

A Tanulmánytár épülete

A II. világháború időszakában a Kassára átköltöztetett múzeum teljes anyagával 1944. őszétől Csehszlovákiáé lett. 1954-ben jött létre a Műszaki Emlékeket Nyilvántartó és Gyűjtő Csoport, mely a mai Országos Műszaki Múzeum közvetlen elődjének tekinthető. A múzeum máig tartó korszakát 1964-től datálhatjuk, amikor a jelenlegi épület a XI. kerületi Kaposvár utcában átadásra került. Hivatalos megalakulása végül 1973. januárjában történt, amikor a kormány megszűntette a Műszaki Emlékeket Nyilvántartó és Gyűjtő Csoportot, és annak feladatait az újonnan alapított múzeumra ruházta át.

A múzeum 2006-ig nem rendelkezett önálló kiállító térrel. A Kaposvár utcai raktár- és irodaépület – melyet az 1980-as években bővítettek – nem volt alkalmas előre bejelentett látogatásokon kívül a mára mintegy 16 000 darabra növekedett gyűjtemény bemutatására. Így az elmúlt év novemberéig, a Tanulmánytár megnyitásáig csupán időszakos kiállításokon, más intézményekben vendégként, valamint tudományos konferenciákon volt lehetőség a múzeum anyagainak kiállítására.

A Tanulmánytár egy nyilvánossá tett raktár, mely a legmodernebb elvárásokat követi, kiszolgálva a társadalom minden rétegének igényeit. Gyermekek és felnőttek, a szakmabeliek, valamint a megváltozott életkörülményű látogatók számára egyaránt látogatható. Programjai és foglalkozásai az óvodai, iskolai oktatás és szabadidős tevékenység kiegészítéséhez is remekül illeszkednek. A múzeumban havonta rendeznek ismeretterjesztő programokat is.

A múzeum Tanulmánytára – bejárata a XI. kerületi Prielle Kornélia utca 10-ből nyílik – hétköznap és minden második szombaton 10 és 16 óra között látogatható.

Harlov Melinda

Életem – egy mai polgár vallomása

Bemutatkozik fővárosunk sajtólevelezője

Csak ajánlani tudjuk olvasóink figyelmébe a Fekete Sas Kiadó munkáit, melyek közül e számunkban *Del Medico Imre* Életem című, „egy mai polgár vallomásai” alcímű kötete már a második, amit bemutathatunk. Élvezetes, jó stílusban megírt családtörténettel szembesülünk a vékony kis kötet oldalain. Ez a könyv azonban jóval több, mint egy életleírás. Az 1937-ben nyitott Del Medico Penzió történetén keresztül Budapest jellegzetes polgári figuráival ismerkedhetünk meg. A sajátos családi intézmény sorsa a főváros mikrotörténetének rejtett részeibe is betekintést ad. A szerző életének érdekes fordulatai – a negyvenes évek végének külügyi szolgálata, a margitszigeti Nagyszálló irodista munkái, majd egy szövetkezetből 1953-ban alakult Szerzői Jogvédő Hivatalnál szerzett tapasztalatai – most megjelent könyvében egy anekdotafüzérré álltak össze. Színes, fordulatos, letehetetlen – röviden így summázható Del Medico Imre, Budapest közismert sajtólevelezője könyvének értékelése. Mindez az író stílusának is köszönhető, melyben a megértő humor és önirónia egyaránt megjelenik. Nem véletlen, hogy idén az újságírók legmagasabb életműkitüntetése, az Aranytoll birtokosa lett e könyv szerzője.

GT

Helytörténeti vetélkedőből kiállítás

Hetven éve lett város Pestszentlőrinc

A XVIII. kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény (PIHGY) általános iskolások számára újszerű „helytörténeti vetélkedőt” indított. Ennek eredményeit január 29-én, a Városháza Galériában megnyitott Így láttuk régen és most című kiállításon mutatták be.

Pestszentlőrinc várossá válásának 70. és Pestszentimre nagyközséggé válásának 75. évfordulójára emlékezve 2005. őszén kerületi helytörténeti vetélkedőt írt ki a PIHGY az általános iskolák felső tagozatosai számára. A vetélkedő fő szervezője *Schmidt Jánosné* volt. Lebonyolításában a helytörténeti gyűjtemény dolgozóin kívül a történelem és informatika munkaközösségek, valamint a PIHGY más munkatársai is részt vállaltak.

A vetélkedő első fordulóján 13 iskola 60 diákja, a másodikon 14 iskola 1368 diákja vett részt. A vetélkedőt az önkormányzat 200 000 forinttal támogatta.

Az első fordulóban az 5–6. osztályosok iskolájukat, a 7–8. osztályosok pedig egy, az iskolájuk közelében fekvő kerületrész épületeit, jellegzetes környezeti elemeit (terek, utcák, emlékművek) fotózták le. Elsősorban dokumentum-anyagot vártunk, megfelelő felirattal ellátva, modern technikával: digitális formátumban CD-n rögzítve, vagy videó felvétel formájában. Többen elegáns Power Point bemutatót készítettek a felvételekből.

A célunk a diákok múzeumi szakmai munkába való bevonása volt. A gyűjtés eredménye a gyűjtemény fotó- és dokumentumtárát gazdagítja, méltó emléket állítva az évfordulóknak az utókor számára. A beérkezett dokumentum anyagban nagyon sok szépen komponált fotót találtunk, mely a nagyközönség figyelmére is érdemes. Ezért született meg jelenlegi formájában a kiállítás. Mivel bizonyos formátumok megjelenítésére a kiállítás keretében nincsen lehetőség, (a nagyításhoz nem volt megfelelő méretű kép, vagy videó film készült) valamennyi beérkezett pályamunkából a gyűjtemény honlapján kívánunk majd teljes képet adni. A képrögzítés technikáiban forradalmi változások következtek be az ezredforduló körül, ezért a kiállítás anyagát kiegészítettük olyan eszközökkel, melyeket ugyan az elmúlt száz évben az amatőr és profi fotósok használtak, de ma már múzeumi tárgyakká váltak. Természetesen a régi tárgyakhoz korabeli, pestszentlőrinci-pestszentimrei fotókat válogattak a kiállítás rendezői: *Heilauf Zsuzsanna* és Schmidt Jánosné. A tárgyak és archív fotók többsége a gyűjtemény anyagából került ki.

A diákszemmel megörökített jelen képei

Papp Géza

1956 – fiadnak hagyd örökül

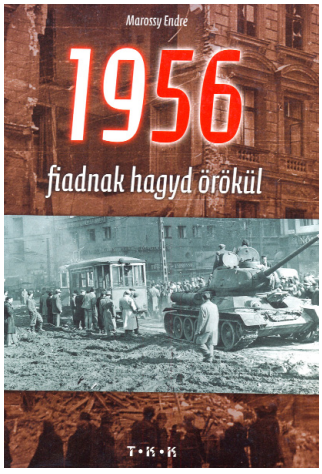

Marossy Endre a tanuló ifjúság számára állított össze segédkönyvet az 1956-os forradalom eseményeinek tanulmányozásához, rendszerezéséhez. Az előszóban megfogalmazott ajánlás szerint „1956 cselekvő személyei – különösen Marossy Endre bemutatásában – nem rendelkeznek semmiféle kitüntető, embertársaiktól messze megkülönböztető tulajdonságokkal. És mégis képesek voltak valamire, ami a mai fiatalság számára is ösztönzőleg hathat: nincsenek determinált sorsok, legfeljebb vannak a determináltságot jelentő helyzetek.” A száraz történeti magyarázat helyett, érzelmekre is ható irodalmi idézetek vezetik be az egyes fejezeteket, melyek a forradalom előzményeitől naptári hűséggel követik nyomon az eseményeket, a kényszerű emigráció és a megtorlás bekövetkeztéig. Közérthető, olvasmányos nyelvezete s a képeskönyvszerű feldolgozás – minden oldalon több kortárs illetve napjainkban készült fotó látható – szintén az érdeklődés felkeltését, az információk mind szélesebb mértékben való átadását szolgálják. Az utolsó fejezet köti csokorba a forradalom fővárosi és vidéki emlékhelyeinek bemutatását, s azokat a kormányzati intézkedéseket, melyek a részvevők rehabilitálását, az események elfogultságmentes megítélését voltak hivatva biztosítani.

A debreceni Tóth Könyvkereskedés és Kiadó szép formátumú kiadványa kislexikonnal, személynévtárral és szakirodalmi szöveggyűjteménnyel zárul.

SZM

Nyári tábor a Lánchíd Körnél

Egy táborvezető emlékei

A Lánchíd Kör évek óta szervez tábort (Határon Túliak Szere) a határon túli magyar fiatalok részére, az anyaország bemutatása, jobb megismertetése céljából. Még sosem voltam táborvezető, így némi izgalommal tekintettem e kilenc nap (2006. július 2–11.) elé.

Pécsett találkoztunk szálláshelyünkön, az „Universitas" kollégiumban. Estére, öt óra körül össze is gyűlt a csapat: *Aibek Anikó, Kovács Katalin, Szabó Erika* (Felvidék–Szlovákia); *Dosztán Lenke, Kucor Blanka, Ujvári Anikó* (Vajdaság–Szerbia); *Gergely Csilla, Molnár Andrea, Pál Szabolcs, Vetési Attila* (Erdély–Románia). Életkoruk 16 és 21 év között alakult. Hárman (a vajdaságiak) egyetemisták, a többiek gimnazisták voltak – a felvidékiek a második (10.), az erdélyiek a harmadik osztályt (11.) végezték el idén. Pécsett a résztvevők megtekinthették a város történelmi ipari és kulturális nevezetességeit, sőt egy egész napos buszos kirándulás keretében lehetőség nyílt a „nevezetes" mohácsi mező, a siklósi és a szigetvári vár szemrevételezésére is.

Budapesten a Márton Áron Kollégiumban volt a „bázisunk". Délutánonként kezdetét vette a „hivatalos" program: a táborlakók a Magyar Kultúra Alapítvány székházában hallgathattak meg neves előadókat *(Decsey Sándor, Gedai István, Pálosfalvi Tamás, Szentmártoni Szabó Géza),* történelem és irodalom témakörökben. Bejártuk a történelmi Belvárost is, az Országházat, a Szent István bazilikát, a Lánchidat, a Margitszigetet, a Hősök terét, az Andrássy utat, a Terror Házát, a Mátyás-templomot és a Várnegyedet. Vasárnap még Esztergomba is elmentünk.

A tábor résztvevői jó vendégekként viselkedtek, érdeklődő, fegyelmezett, figyelmes, ügyes társaságként. Habár a „túl sok séta" miatt sokszor fáradtak voltak, de alapjában véve tényleg minden érdekelte őket. Az első néhány nap óvatossága után egyre oldottabb lett a hangulat, egymással és velem is „megbarátkoztak", az utolsó napon mindnyájan kicsit másképp, mondhatni kicserélve – és e-mail címeket cserélve –, rengeteg ismerettel, élménnyel és a tábor emlékével indultunk haza – ki közelebbre, ki távolabbra.

És – hogy halljuk a „másik oldalt" is – idézünk Dosztán Lenkétől, az egyik vajdasági vendégünktől:

„Az fogott meg benne, hogy összegyűjtik a határon túli fiatalokat, akik ott ismerkedhetnek... Nekem a Margit-sziget tetszett legjobban, a kolostormaradványok miatt, meg, ugye, ott volt az a gyönyörű szökőkút is... A Terror Háza is lenyűgözött... Megtanultam a hidak nevét, és ha a TV-ben látok valamit Budapestről, akkor el tudom mondani, hogy mit látok. Be kell vallanom, hogy meg is dobban a szívem, mert eszembe jutnak az ott töltött napok, az emberek, akik nagyon a szívemhez nőttek, s az élmények, amiket velük éltem át. Komolyodtam is. Életemben először találkoztam szlovákiai és romániai magyarokkal. Érdekes jelenség volt az, hogy ugyanazt a nyelvet beszéljük, de másként. Köszi mindenért!"

Bender Máté

Jókai-konferencia a Hegyvidéken

Több neves előadó részvételével tartották meg a II. Hegytörténeti Konferenciát a XII. kerületben. Az elsőt 2000-ben szervezték, a kerület megalakulásának 60. évfordulója alkalmából, idén a rendezvény Jókai Mórról, a XII. kerület leghíresebb lakosáról szólt.

A „nagy mesemondó" kedvenc tartózkodási helye az 1853-ban vásárolt Sváb-hegyi kertje volt. Számos írásához itt kapott ihletet, és itt is vetette papírra azokat. A Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény egy rendezvénysorozattal állított emléket Jókai Mórnak, az egyik legkiemelkedőbb magyar írónak, melynek a záróeseménye volt az a tudományos konferencia, amelyet február 26-án a XII. kerületi Művelődési Központban tartottak.

„Jókai és a Sváb-hegy" címet viselő rendezvényen a szervezők törekedtek arra, hogy az érdeklődők minél teljesebb képet kapjanak Jókairól, és olyan kulisszatitkokkal is megismerkedhessenek az író életével kapcsolatban, melyek nem kötődnek szorosan a XII. kerülethez. Így a Sváb-hegyi kert és szőlőültetvények ismertetése mellett bepillantást nyerhettünk Jókai dolgozószobájába, fényképezéshez fűződő viszonyába, vagy a temetésének részleteibe.

A konferencián tíz, egyenként húsz-huszonöt perces előadás hangzott el, melyeket több esetben is vetítéssel tettek színesebbé az előadók. Muzeológusok, történészek, levéltárosok, helytörténészek, pedagógusok vettek részt a rendezvényen. Felszólalásuk sorrendjében a következő előadókat hallgathatták meg a konferencia résztvevői: *Katona Csaba* (Magyar Országos Levéltár), *Kalla Zuzsa* (Petőfi Irodalmi Múzeum), *Fábri Anna* (ELTE), *Csoma Zsigmond* (Mezőgazdasági Múzeum), *E.Csorba Csilla* (PIM), *Balázs Attila* (Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény), *Buzinkay Géza* sajtótörténész, *Sinkóné Póka Mária* (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium), *Lugosi András (*Budapest Főváros Levéltára) és *Szatucsek Tibor* helytörténész.

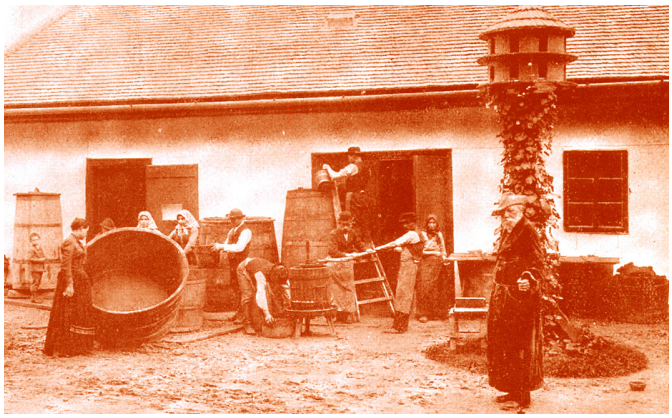

Jókai Mór Sváb-hegyi présháza udvarán – a galambdúc előtt

Az elhangzott előadások szerkesztett változatban, nyomatásban is meg fognak jelenni.

B.A.

Váci út, a magyar gépipar főutcája

A gyárak száma megközelítette a száznyolcvanat

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum kiadásában látott napvilágot az elmúlt hetekben *Bencze Géza* Váci út, a magyar gépipar főutcája című könyve.

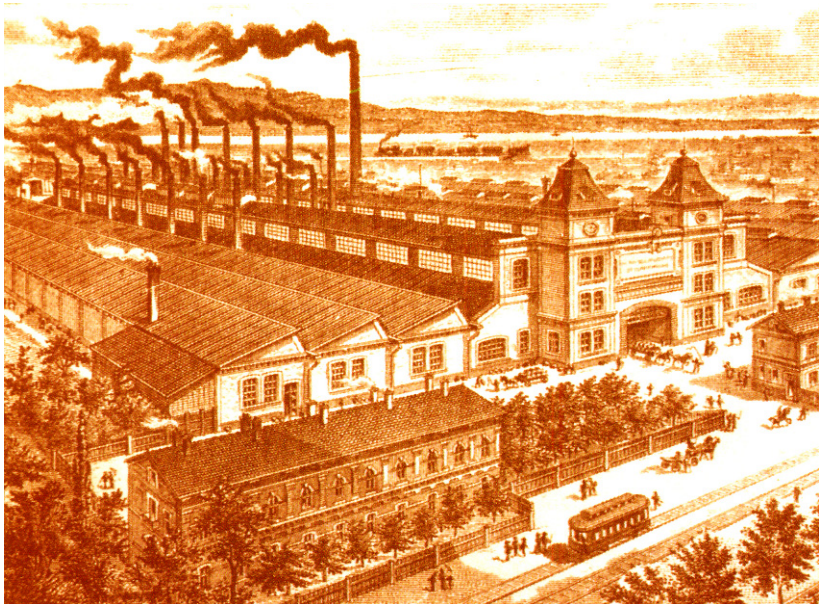

Az Első Magyar Csavargyár Rt. épületei a Váci út 168-ban (20. sz. eleje)

Bevezetőjében a szerző áttekinti a budapesti gyáripar és gépipar letelepedésének területi eloszlását 1848-tól a rendszerváltásig. Olvashatunk a kiegyezést követő konjunktúra kedvező hatásairól, az ipartörvények ösztönző erejéről. A világháborúkat követő válságokról, stabilizációs folyamatokról, adatokat tudhatunk meg az ipar urbanizációs hatásáról, a KGST hazánk gyáriparának fejlesztést akadályozó, konzerváló szerepéről is.

Miért a Váci úton létesültek ezek az üzemek? A Fővárosi Közmunkák Tanácsa az „egészségtelen és bűzös” gyárak építését a főváros külső, lazán beépített területeire engedélyezte. Az angyalföldi terület előnye volt a Duna öblébe telepített téli kikötő, az ország első vasútvonalának közelsége és a röviddel később kiépült budapesti balparti körvasút. Nem számítva az 1893-ban a káposztásmegyeren átadott fővárosi vízműveket és a Magyar Villamossági Rt. Váci úti üzemét. Az ipartörténet egy jelentős szeletét tárja elénk a szerző, a Lipótváros és Angyalföld főútvonalának üzemeit vizsgálva.

A megfelelő infrastruktúra és az olcsó telekárak vonzotta szerszámgép-, hajó-, acél-, zár és lakatgyárak száma a szerző összesítésében megközelítette a száznyolcvanat. A Váci út páros, majd páratlan oldalán haladva házszám szerint ismerkedhetünk meg a vállalatokkal. Olvashatunk alapításuk időpontjáról, gyártmány-kollekciójukról, elköltözésük, megszűnésük időpontjáról. Megtudjuk épületük milyen más cég, intézmény formájában él tovább esetleg még napjainkban is.

Közel hatvan fotó teszi szemléletessé a kiadványt. A téma fontosságát a fülszövegből idézett gondolatok is indokolják: „Egykoron itt lüktetett a hazai gépipar szíve, volt idő, hogy közel 12 ezer munkásnak adtak kenyeret az itteni nagy nevű gépgyárak. A rendszerváltást megelőző évtized gazdasági válsága, majd az 1990-es évek előbb megtizedelték, majd megszűntették a Váci úti gépgyárakat. Az egykor virágzó gyárak helyén bankok, irodaházak, bevásárlóközpontok, autószalonok nyíltak.” A ma már egészen új, dinamikusan fejlődő városkép elfeledteti e nagyüzemeket, Bencze Géza könyve azonban jelentőségükhöz méltón őrzi meg emlékezetüket.

Szöllősy

Pestszentimre térképeken

Kezdetektől napjainkig

A Dr. Széky Endre Pestszentimrei Történeti Társaság Pestszentimre térképeken és légifelvételeken című kiállítását *Breinich Gábor,* Budapest Főváros Levéltára főigazgató-helyettese, a Budapesti Honismereti Társaság elnöke február 6-án a Táncsics Nemzetiségi Iskola és Multikulturális Oktató Központ aulájában nyitotta meg.

A kiállítás két fő részre tagolódik, az egyikben a mai Pestszentimre összes eddig fellelt térképe kronológiai sorrendben mutatja a hely ábrázolását a középkortól a 2005-ös évig. Az első katonai felméréstől az első kataszteri felmérésen át a helyi parcellázási térképekig, végül a budapesti XVIII. kerületi térképekig sok mindennel találkozhatunk. A különböző légi felvételek mellett a legérdekesebb egy 1936-ban készült Pestszentimrét bemutató fotó, mely az akkori Imre központját, a Nemes utcát, a Nagykőrösi utat és környékét örökítette meg. Az ’50-es, ’60-as évek, majd a 2002. év légifelvételei lehetőséget adnak egy imrei „barangoláshoz”.

A Budapest Főváros Levéltárától kapott térképek között érdekesség az 1940 körül tervezett Nagy-Budapest térképanyaga, és benne Pestszentimre valamint környéke ábrázolása. Azért, hogy ne legyen „száraz” a térképanyag az adott időhatárok közötti tablókra rákerült a kor jellegzetes épületképe, bélyegzője.

Tematikus térképeket mutat be a tárlat másik része. A kataszteri-, katonai-, oktatási-, várostérképek mellett közlekedési-, erdészeti-, turisztikai-, speciális (M0, választási, földtani) térképek láthatók. A közlekedési anyagban van a kiállításra az ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszékétől kölcsönkapott 1941. novemberi „balra hajts” digitális térképmásolata, amikor még Budapest nem tért át az új közlekedési rendszerre és a kivezető utakon rendőr jelezte a jobbról a balra való sávváltást.

E tárlat szervezői térképkiállításuk bemutatását tervezik a Budapesti Városvédő Egyesületben és Budapest Főváros Levéltárában.

P. T.

RÓLUNK – RÖVIDEN

Budapesti Honismereti Társaság

Az elnökség tagjait február 15-én, Budapest Főváros Levéltára tárgyalójában tartott ülés megnyitásakor *Breinich Gábor* elnök köszöntötte, majd napirend előtti felszólalóként *Bóta Piroska* ismertette a Honismereti Szövetség idén 35 éves Honismeret folyóirata anyagi nehézségeit. Javasolta, hogy a Budapesti Honismereti Társaság kezdeményezze egy fővárosi jótékonysági célú történész est létrehozását, amelynek teljes bevétele a folyóirat céljait szolgálná. A jótékonysági est kapcsán a Társaság az alábbiakat vállalta fel: térítésmentesen egy színvonalas terem „szerzését", tagságának kiértesítését, a rendezvény szervezését (Bóta Piroska révén) és lebonyolítását (Az újpesti Ady Endre Művelődési Központ felajánlotta az elegáns, század eleji Polgárcentruma összes helységét az április 20-i jótékonysági rendezvény céljaira – *a szerk.*).

Az előző ülés óta eltelt időszak eseményeiről *Gábriel Tibor* titkár adott tájékoztatást, a Budapesti Históriák rendezvénysorozatról, a Városunk kiadásáról és a Budapesti Helytörténeti Portál működéséről szólván. Bejelentette, hogy a Társaság felkérésére *dr. Tóth József* május elején egynapos szakmai tanulmányutat szervez Budapest – Tata – Komárom – Csúz-(Dubova) – Komarno – Budapest útvonalon, az érintett települések civil szervezeteivel és közgyűjteményeivel együttműködve. Bejelentette, hogy elkészült a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv III., a sorozat korábbi köteteivel azonos szerkesztési koncepcióval és kivitelben. Nyilvános bemutatóját február 20-án, a fővárosi levéltárban tartják.

Az Ellenőrző és Számvizsgáló Bizottság képviseletében *Ambrovits Ervinné Sándly Emilia* bejelentette, hogy a bizottság elnökének, *dr. Sütő Józsefné*nak betegsége miatt a Társaság 2006 évi működése és gazdálkodása ellenőrzését későbbre halasztják. (Az éves ellenőrzést március 20-án tartották meg, és jegyzőkönyvben rögzítették, hogy a Társaság múlt évi működése és gazdálkodása az alapszabálynak és a törvényi előírásoknak megfelelő volt.)

A Társaság 2006. évi közhasznúsági jelentés tervezetét Gábriel Tibor titkár írásban és szóban kiegészítve terjesztette elő. Megítélése szerint a Társaság tevékenységének nagysága elérte azt a szintet, ahol további fejlődés csak a feladatok megosztása és a felelősségek decentralizálása útján lehetséges. Az 5 millió forint feletti éves bevétel és hasonló nagyságú kiadás, a 200 ezer forint feletti postaköltség is jelzi ezt. Ismertette, hogy a XIII. kerületi Helytörténeti Klub a postatörténettel foglalkozó helytörténeti füzete kiadásához felkérte bonyolítóként a Társaságot. Az elnökség a jelentést és a javaslatot elfogadta, majd az Egyebek napirendi pont keretében az éves tagdíj nagyságáról, a Honismereti Akadémián résztvevők delegálásáról és a Honismereti Szövetséghez kitüntetésre javasoltakról határozott: Bél Mátyás Díj kitüntetésre *Ráday Mihályt*, a Budapesti Városvédő Egyesület elnökét, Honismeret Emléréremre *dr. Tóth József* elnökségi tagot, honismereti emléklapra *Karip Gyulát* (Pestszentimrei Önálló Néprajzi, Ipar- és Helytörténeti Gyűjtemény tulajdonosa), *dr. Róbert Pétert* (XIII. kerületi Helytörténeti Klub elnöke), *Sasvári Ilonát* (Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény igazgatója), *dr. Sütő Józsefné*t (az ESZB elnöke) terjeszti fel.

Az emlékkönyvet Breinich Gábor mutatta be

Miért nézzem meg a

www.bpht.hu-t?

Mert a Budapesti Helytörténeti Portálon találom meg:

- a legfrissebb fővárosi helytörténeti híreket;
- a Kapcsolódó oldalak menüpontjában a legrövidebb utat a hazánkban kiadott történettudományi, levéltári, hadtörténeti, irodalom- és nyelvtörténeti folyóiratokhoz, múzeumokhoz, könyvtárakhoz, magyar elektronikus újságokhoz, honlapokhoz;
- a legtöbb információt a fővárosi és kerületi helytörténettel foglalkozó civil szervezetekről, közgyűjteményekről;
- a Városunk összes eddig kiadott számát és repertóriumait;
- a legfrissebb fővárosi helytörténeti bibliográfiát.

Csak ezekért!

Budapesti Honismereti Társaság

Székhely:
1043 Budapest,
Berda József u. 48.
(Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény)

Tel.: 370-0652
Fax: 230-5475
E-mail:
bpht@chello.hu
Weblap:
www.bpht.hu

Gróf Batthyány Lajostól az Aquincum Baráti Kör munkájáig

Előadássorozat Budapest Főváros Levéltárában

A Budapesti Honismereti Társaság Budapesti Históriák című – a fővárosi levéltárban tartott – előadássorozatán február első szerdáján a 200 éve született Batthyány Lajos életútját vetített képes előadásában mutatta be *Gavlik István*, a Kossuth Szövetség örökös elnöke. Közismert, hogy az udvarhű, arisztokrata családból származó férfi a reformkor végére a magyar ellenzék egyik vezére lett. Az előadó kevésbé köztudott részleteket ismertetett Batthyány szervezőmunkájáról, kormánya működéséről, a honvéd hadsereg fölállításáról, a sikertelen bicskei békekísérletről, és azt követő letartóztatásáról, majd kivégzéséről. Az előadóest második felében *Vízy László* a Belvárosi Helytörténeti Klub és a kerület építészeti múltja címmel tartott szintén vetített képes bemutatót. Több évtizedes építészeti, műemlékvédelmi, szakírói tapasztalata megosztásával kalauzolta el a hallgatóságát azokhoz a belvárosi értékes épületekhez, melyek mellett naponta elrohanunk. Egyúttal bemutatta azt a magyar építész nemzedéket is, amely világvárossá tette Budapestet.

A márciusi előadóesten a Fővárosi Múzeum első kiállításának 100. évfordulója alkalmából *Rostás Péter* művészettörténész, a Kiscelli Múzeum muzeológusa,

vetített képes előadásában ismertette a főváros életének dokumentumait. Ezeket először 1885-ben, a Városligetben rendezett országos kiállítás keretében láthatta az érdeklődő közönség. A millenniumi ünnepségek során 1896-ban már önálló fővárosi tárlat mutatta be az elmúlt évtizedek fejlődését és a fővárosi ügyosztályok szaktevékenységét. Újabb fontos lépés volt 1898-ban a fővárosi Múzeumi és Könyvtári Bizottság megalakulása majd a minisztériumtól független Fővárosi Múzeum létrehozása, amely 1907-ben a Városligetben lévő épületben a konzervativizmus és a nosztalgia jegyében gazdag anyaggal mutatta be a fővárossá fejlődött Pest-Buda évszázadainak emlékeit. Az egyes termekben kiállított anyagot az előadó részletesen ismertette – ez volt a fővárosi múzeum első állandó kiállítása. Nagy érdeklődést keltő előadása után *Lengyelné Kurucz Katalin* múzeumi tanácsos számolt be az 1990-ben alakult Aquincum Baráti Kör létrehozásáról, tevékenységéről. Szintén vetítettképes előadásában ismertette a múzeum alapfeladatait, és ehhez kapcsolódóan a baráti kör szerepét. Beszámolt *„kísérleti régészet”* hazai eredményeiről, amikor a holt tárgyak életre kelnek és a kövek mesélni kezdenek… Szemléletesen mutatta be a már közkedvelt Floriana-ünnepeket és rendezvényeit. Szinte egyedülálló kezdeményezésük volt az Aquincum és Carnuntum közötti kéthetes *„limes-járás”*, melynek során a kör tagjai az egykori légiósok embert próbáló menetelését ismételték meg. Szó esett még múzeumpedagógiai tevékenységről, vetélkedőkről, nyári szaktáboraikról.

Tóth József

Budapesti Históriák

Május 2. – *A gyermekvédelem kezdetei Budapesten*
Előadó: *Sándor P. Tibor*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteménye vezetője
– Műhely: *Bemutatkozik a Pestszentimrei Önálló Néprajzi, Ipar- és Helytörténeti Gyűjtemény*
Előadó: *Karip Gyula,* a gyűjtemény alapítója

Június 6. – *A Budai Vigadó fél évszázada (1900–1950)*
Előadó: *Gábriel Tibor* várostörténész
– Műhely. *100 éves a Tabánért Alapítvány*
Előadó: *Vecsey András,* az alapítvány kuratóriumának elnöke, önkormányzati képviselő

A Budapesti Honismereti Társaság előadóestjeit minden hónap első szerdai napján, délután 5 órai kezdéssel Budapest Főváros Levéltára földszinti konferenciatermében tartjuk (Budapest, XIII. Teve u. 3–5.). Ezek nyilvánosak, belépődíj nélküliek, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

In memoriam – Berkó Gyula

Azon kevesek közé tartozott Berkó Gyula, akik tiszteletben tartva és ápolva a magyar nemzeti hagyományokat, a munkásmozgalom különböző irányzatainak, emlékeinek és igazi értékeinek megőrzését az ipartörténet alapos ismeretének birtokában szorgalmazták. A Csepel Művek gépészmérnökeként a helytörténet és a csepeli nagyipar múltjának lelkes és eredményes kutatója volt. Sokat tett azért, hogy a kerület és a Csepel Művek múzeuma megalakuljon. Midőn idősen, betegen feleségével az Oroszlányban élő geológus lányához költözött, még akkor is tartotta a fővárosi és kerületi helytörténészekkel a kapcsolatot.

Robosztus, régi táblabírákat idéző alakja nem tűnik fel többé a csepeli utcákon, a honismereti akadémiákon sem hallhatjuk többé ízes szavait.

Nemzeti ünnepünk előestéjén, 2007. március 14-én ment el közülünk, követve a tavaly elhunyt szeretett feleségét.

A 82 évesen, rövid betegség után eltávozott Berkó Gyulát, a honismeret fáradhatatlan kutatóját, a Csepeli Helytörténeti Bizottság és a Budapesti Honismereti Társaság alapító tagját március 22-én, a tatabányai felsőgallai temetőben helyezték örök nyugalomra.

Emlékét kegyelettel őrizzük!

Rákosmezei gondolatok

Himnuszunk születésnapján

• folytatás az első oldalról

hatalmas vizes-lápos tájat alkotott egészen a Dunáig. Az egykori Hatvani kaputól induló Kerepesi út átszeli a Rákos-patakot. Bonfini ide az első mérföldkőhöz /a régi magyar mérföld 8354 méter/ teszi Mátyás király vadaskertjét és villáját, melynek alapjait a rákosfalvi Zsivora kastély telke rejti. Az út déli oldalán lassan emelkedő száraz területet találunk. Ahogy Bél Mátyás írja: „Ezen a mezőn szokták tartani a gyűléseket... A király sátra számára kiválasztottak egy halmot." Erről Patachich József is megemlékezik: „...minthogy pedig történeti igazság, hogy a Rákos mezején található Király-hegyen, vagy Király-dombon a hon sarkalatos dolgai intéztettek, kívánatos, hogy ezen nevezetes halom egy emlékoszlop által kijelöltessék."

35 országgyűlést hívtak össze a Rákosmezejére. Az elsőt IV. (Kun) László 1277-ben tartotta, 1525-ben volt az utolsó. 1605. november 11-én tették Bocskai István fejére a török császártól kapott koronát, melyet uralkodó jelvénynek nem, csak ajándéknak fogadott el – innen indult másnap 600 főből álló lovas kíséretével az általa összehívott országgyűlésre, Korponára.

II. Rákóczi Ferenc 1705. július 1-jére hirdetett országgyűlést Rákosmezőre, de mivel Pest német kézen maradt, Szécsényben tartották azt meg. Végül Napóleon tett egy hamvába holt kísérletet 1809. március 15-én: „Gyülekezzetek azért öszve Rákos mezejére, régi Őseitek szokása szerént; tartsatok ott igaz Nemzeti Gyülést! És adgyátok tudtomra végzéseiteket." Idetartozik még egy valótlan, de az 1848. március 15-i forradalmat győzelemre segítő szállóigévé magasztosult hír: Petőfi negyvenezer emberrel áll Rákoson!

Kölcsey Ferenc 1814 áprilisában Pestről a Rákosmezőn átkelve ment Szemere Pálhoz Pécelre. Az ezután született Rákos nymphájához szóló versébe a hazaszeretet és a szerelem kettőssége tükröződik. Pécelre vivő útjain mindig fellelkesült a Rákosmezőn megpihenve. Pest felé visszatekintve, szinte úgy láthatta a Rákosmezőt, ahogy a tájat az 1827-ben avatott kőbányai lebegő vasútról készült kép ábrázolja. 1817-ben Rákóczi hajh című versében egyenesen Rákos szent mezejéről szól.

1823. január 22-én született meg Kölcsey Himnusza. Erkel Ferenc megzenésítésében – amit Deák Ferencnek ajánlott – énekelték el a pesti Nemzeti Színházban elsőként, 1844. június 2-án. A Himnusz sorsa egybeforrt hazánkéval, tiltották az elnyomó diktatúrák: 1849 után, 1919-ben és ennek nyomdokain 1949-ben. Az új himnusz alkotására felkért Kodály Zoltán felháborodva utasította el a próbálkozást, de ettől kezdve csak az alig tűrt kategóriába tartozott nemzeti imádságunk.

1837-ben írta Parainesis Kölcsey Kálmánhoz című munkáját, melynek néhány kiragadott mondata a mának is szól.

„Bizonyos helyhez kell azért kapcsoltatnunk, hogy azt jótékony világítással állandóul boldogíthassuk. ...Zrínyi csak egy Magyarországért halhatott meg... Szeresd a hazát! A társaságban született ember nem önmagáé... Teljes birtokában lenni a nyelvnek, melyet a nép beszél; ez az első, s elengedhetetlen feltétel... Meleg szeretettel függj a hon nyelvén! Mert a haza, nemzet és nyelv, három egymástól válhatatlan dolog."

Karacs Zsigmond

A Conti kápolna története

A Pataky Művelődési Központ kiadásában megjelenő Kőbányai Füzetek tudomásunk szerinti második számában szerkesztője, *Buzás Kálmán* az 1739–1740-ben épített Conti kápolna történetét dolgozta fel, létrehozásától napjainkig. A művészettörténész, építész szempontokat alkalmazó tanulmány a kápolna történetén keresztül Kőbánya település fejlődéstörténetének egyes részleteit is érinti, a település és a kápolna „életében" jelentős szerepet ellátó személyeket is bemutatja.

A vastag műnyomó papírt alkalmazó, gazdagon illusztrált négyszínnyomású füzet anyagának szakmai lektorálását *Bihari József* végezte el. A Conti kápolna történetének szakmai használhatóságához a füzet végén közölt bibliográfia és képjegyzék is hozzájárul.

Király utcai történetek

Rendhagyó útikalauz

Szinte Krúdy nyomdokába lépve anekdotázik *Sárközi Mátyás,* az emigrációs magyar irodalom egyik jeles képviselője „A Király utcán végestelen-végig" című kis kötetében. A Király utca házainak mai számozását követve eleveníti fel ennek a mindenkor nyüzsgő pesti utcának 19–20. századi életét, történetét.

Németek, zsidók, magyarok együttélésével, gondjaival és örömeivel ismerkedhetünk meg e könyvet lapozgatván. A folyamatosan változó utca házainak története egyben az itt élt emberek világát is elénk tárja. Megható, szellemes és rég eltemetett érzelmi gyökereinket feltáró mű ez. A külső látogató kritikus szemével láttatja eleink életét – de egyben bevezet a városrész és az utca építészettörténetébe, művelődéstörténetébe.

Elkészítésekor szerzője korábban kiadott irodalomra támaszkodik, meg is adja tisztességesen forrásait, amelyek a költő Arany Jánostól a történész Vörös Károlyig terjednek. A Kortárs Kiadó gondozásában megjelent kötetet nem csupán a Király utcaiak, vagy a Teréz- és Erzsébetváros egykori és mai lakóinak ajánlhatjuk, de olvasása kellemes szórakozást, egyfajta időutazást adhat minden helytörténet iránt érdeklődőnek.

g.t.

Fedák Sári a Király Színház előtt (fotómontázs 1910 körül)

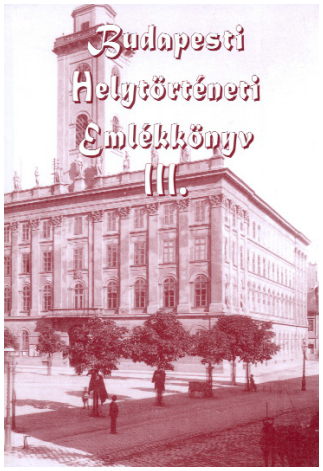

Hagyománnyá vált kezdeményezés

Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv III.

Február végén immár harmadik alkalommal került sor a fővárosi levéltárban a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv aktuális kötetének bemutatására. A gyűjtemény azokat az előadásokat tartalmazza, amelyek a Budapesti Honismereti Társaság által szervezett, Budapesti Históriák sorozatában eredetileg a 2005. év során hangzottak el. Az elmúlt években kialakult és megszilárdult az egyes összejövetelek programrendje, s maga a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv is láthatóan egységes szerkesztési, tipográfiai elveket követ.

A kötet gerincét az elhangzott előadások, a társasági beszámoló és a naprakész, igen pontos, rendkívül hasznos helytörténeti adattár adja, ezt jól egészít ki *Breinich Gábornak* az első három kötetet áttekintő, azok főbb jellegzetességeit összefoglaló bevezetője, valamint *Gali Ágnes* válogatott bibliográfiája.

A változatos és érdekes közleményekből szinte csak kiragadni lehet egy-egy írást, mintegy elsőket az egyenlők között. Így feltétlenül meg kell említeni a főváros második világháborús ostromát, a pesti és budai oldal eseményeit ismertető összefoglalót (*Kalakán László*), vagy a József Attila Társaság létrejöttére és működésére fényt derítő beszámolót (*Veres András*), amelyet a Gát utcai szülőház gyűjteményének bemutatása követ (*Losonczy Attila*). Az első világháború éveinek nehézségeit érzékeltette sok új adattal *Róbert Péter*, s Karácsony Sándor elhalványodott arcélét és tevékenységét elevenítette fel *Karacs Zsigmond*. A kötet egyik legérdekesebb, több év kutatását összefoglaló közlekedéstörténeti írása *Krizsán Sándoré*, s igen elgondolkoztató *Bogárdi Mihálynak* a régi és az új Budapestet egymás mellé helyező, elemző emlékezése. *Tóth József* a fővá-ros 1945-öt követő évtizedéből az egyházak és az állami politika békésnek egyáltalán nem nevezhető kapcsolatát ismertette. Minden egyes alkalommal természetesen sor került a helyi gyűjtemények és egyesületek történetének, működésének, kiadványainak bemutatására is; ezek az aktualitások a zálogai és hordozói a lokálpatrióta szemlélet kialakulásának.

Az előadássorozatot a változatos témák és az érdeklődő közönség tartja életben, az elhangzottak nyomtatott változatban való megjelentetését pedig több helyről is támogatják. Az immár harmadik sorozatot magában foglaló kötet méltó módon reprezentálja életre keltőinek közösségerősítő szándékát.

Buda Attila

Öt évtized – Ötven kézműves dinasztia

Sajtótörténeti és ipartörténeti dokumentum is egyben az Ipartestületek Országos Szövetségének lapja, az Iparos Újság megjelenésének 50. évfordulójára kiadott kötet, az Öt évtized Ötven kézműves dinasztia. Nem csupán a hazai kézműves dinasztiákról, de a szövetséggel szorosan együttműködő folyóirat részletes történetéről, rovatainak kialakulásáról, érdekvédelmi tevékenységéről, a lapjain megjelent akciókról, pályázatokról is tájékozódhatunk belőle. A koncepciójában eddig példa nélküli kötetet *Sarkadi Nagy Emília* szerkesztette.

A fővárosból az újságírók 13 mestert kerestek fel, akik a szakmák széles skáláját képviselik – szerepel közöttük ostyasütő, orgonaépítő, csillárkészítő, látszerész, asztalos, pék, kesztyűs, szikvízkészítő és gázszerelő egyaránt. Többségük ma is folytatja apja, nagyapja mesterségét, de találhatunk példát a történelem kényszere miatt pályát változtató leszármazottra is, aki szülei mesterségét nem elfelejtve, családtörténeti kutatásokat végez. A budapesti mesterek közül hatot *Gábriel Tibor* szólaltatott meg, a többieket *Gergely György*, *Sámathy Tamás* és *Sóvári Gizella* kereste fel.

Az IPOSZ elnöke, *Szűcs György* a kötet bevezetőjében a kézműves mesterek jelentőségét emeli ki: *„Ez a munka nagyon sokrétű, és az erőfeszítések, eredmények hátterében ott van a családi vállalkozások sok tízezres sokasága. Az ő mindennapi, szívós munkájukkal létrehozott teljesítmény az, amire mindenkor lehetett építeni, ha sorsfordító időszak előtt állt hazánk.”*

A Grünberger család csillárjai az Uránia moziban

A jubileumi kiadvány történeti részét félszáz interjú teszi ki, melyek a kamarák által javasolt, szakmájukban kimagaslóan teljesítő dinasztiák képviselőivel készültek. A beszélgetések során a mesterségek rejtelmeivel, a hagyományok életben tartásával és családi, egyéni sorsokkal is megismerkedhetünk.

Az interjúkat több fénykép, archív fotó vagy irat-anyag közlése teszi hitelessé és szemléletessé. Az ipartörténettel és helytörténettel foglalkozó kutatók számára egyaránt értékes, jól hasznosítható ez a kiadvány.

(szm)

Tabáni Helytörténeti Gyűjtemény és Dokumentációs Központ
(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Jankóné Pajor Ildikó, tel.: 201-7093, cím: 1013 Bp., Döbrentei u. 9., nyitva: Sze., P., Szo.: 14–18, V.: 11–18 óra

Óbudai Múzeum (Zichy kastély)
Vezető: Dr. Újj Írisz, tel.: 437-8682, 388-2534, tel./fax: 250-1020 cím: 1033 Bp., Fő tér 1., nyitva: K–V.: 10–17 óra

Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Szöllősy Marianne,tel.: 370-0652, cím: 1043 Bp., Berda J. u. 48., nyitva: K–P.: 10–17, Szo.: 10–14 óra.

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Gönczi Ambrus, tel.: 218-7420, cím: 1092 Bp., Ráday u. 18., bejárat az Erkel utcából, nyitva: K–P.: 12–18, Szo.: 10–14 óra.

Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Bihari József, tel.: 261-5569, cím: 1102 Bp., Halom u. 37/b., nyitva: K., Sze.: 12–16, Cs.: 14–18 óra.

Alberfalvi Helytörténeti Gyűjtemény és Iskolamúzeum
Vezető: Beleznay Andor, tel.: 208-6635, cím: 1116 Bp., Pentele u. 8., nyitva: K. és Cs.: 16–18 óra.

Etele XI. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Dr. György Lajosné, tel.: 365-6126, cím: 1117 Bp., Erőmű u. 4., nyitva: Sze.: 15–18 óra.

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria
Vezető: Dr. Müllner Jenő, tel.: 457-0501, cím: 1126 Bp., Beethoven u. 1/b., nyitva: K., Cs., P.: 10–18 óra.

Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Szabó Ivett, tel.: 349-1501, cím: 1132 Bp., Váci út 50., nyitva: K–Cs.: 11–17, P.: 9–16 óra.

Zuglói Helytörténeti Műhely
(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Vörös Emese, tel.: 251-1910, cím: 1145 Bp., Uzsoki u. 57.,Tetőtér, nyitva: H.: 14–17, Cs.: 10–13 óra.

Rákospalotai Múzeum
Vezető: Mojzes Ildikó, tel.: 419-8216, cím: 1158 Bp., Pestújhelyi út 81., nyitva: K., Cs., Szo.: 10–14, Sze.: 14–18 óra.

Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem
Vezető: Ádám Ferenc, tel.: 256-6062, 258-4693, fax: 256-9526, cím: 1174 Bp., Báthory u. 31., nyitva: K–V.: 14–18 óra.

XVIII. Kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Frank Gabriella, tel.: 295-0877, cím: 1181 Bp., Kondor Béla sétány 10., nyitva: H–Cs.: 10–15 óra.

Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Siklós Zsuzsa, tel.: 281-1619, cím: 1191 Bp., Fő u. 38., nyitva: K–P.: 14–18, Szo.: 10–14 óra.

Pesterzsébeti Múzeum
Vezető: D. Udvary Ildikó, tel.: 283-1779, cím: 1203 Bp., Baross u. 53., nyitva: K–V.: 10–16 óra.

Csepel Galéria és Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Sárkány István, tel.: 278-0710, cím: 1213 Budapest, Szent István út 230., nyitva: H., K., Sze., Cs., P.: 14–18 óra.

Budafok Barlanglakás Emlékmúzeum
Vezető: Garbóci László, cím: 1222 Bp., Veréb u. 4., (Kulcs a Mező u. 52. sz. alatt, Lakatos családnál)

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény
Vezető: Sasvári Ilona, tel.: 287-0083, tel./fax: 287-3057 cím: 1238 Bp., Szitás u. 105., nyitva: Sze., P.: 13–17 óra és bejelentkezés esetén K., Cs.: 10–14 óra.

Budapest történetének válogatott bibliográfiája XXII.

Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv III. / szerk. Gábriel Tibor. – Budapest : Budapesti Honismereti Társaság, 2007. – [... szerzői Kalakán László, Haraszti Gábor, Kriston Vízi József, Pándy Tamás et al.]. – 240 p. ill. 21 cm.

Buza Péter (1942-): Fürdőző Budapest : kétezer éve nyakig a vízben... sőt! / Buza Péter. – Budapest : Holnap, cop. 2006. – 160, [1] p. : ill. ; 24 cm. – (Mesél a város)

Kapolka Gábor: Séták a zsidónegyedben = Walks in the Jewish quarter. – Budapest / [fképezte ... Kapolka Gábor] ; [előszó: Bächer Iván] ; [képleírások ... Kapolka Gábor et al.] ; [ford. ... Rácz Katalin]. – Budapest : Vince K., 2006. – 231 p. : ill. ; 13x13 cm

Dent, Bob: Budapest 1956 : a dráma színterei / [... az előszót írta Rainer M. János]. –Budapest : Európa, 2006. – 403 p. : ill. ; 24 cm

Eörsi László (1955-): 1956 mártírjai : 225 kivégzett felkelő. Budapest a forradalom napjaiban / Szentpétery Tibor fotói. – [Budapest] : Rubicon-Ház, 2006. – 212 p. : ill. ; 21 cm

Balogh András: A fővárosi gázszolgáltatás 150 éve / [... írták: Balogh András, Gulyásné Gömöri Anikó, Vadas Ferenc] ; [közread. a Fővárosi Gázművek Zrt.]. – Budapest : Főv. Gázművek Zrt., 2006. – 207 p. : ill. ; 31 cm

Dezső Tamás: Józsefváros = Joseph town / [fképek, előszó] Dezső Tamás ; [ford. Farkas Ákos] ; [kiad. Budapest Főváros Önkormányzata Főpolgármesteri Hivatala]. – [Budapest] : Városháza, cop. 2006. – 93 p. : ill. ; 24 cm

Salamin András (1944-): Hegyvidéki utcanév-lexikon. – Budapest : Infotop Kft., 2006. – 100 p. : ill. ; 28 cm. – (Hegyvidékünk gyöngyszemei ; 10.)

Budapest templomai: Rákosmente, XVII. kerület / [szerzők Fabó Beáta et al.] ; ; [a fotókat kész. Keszegh István...] ; [közread. a] Budapesti Városvédő Egyesület. – [Budapest] : Bp. Városvédő Egyes., [2006].– 60 p. : ill. ; 21 cm. – (Templomtörténeti sorozat ; 5.)

Kemény Mária: A Szent István-bazilika : egy templomépítés története. – Budapest : Terc K., 2006. – 72 p. : ill., színes

Rózsadomb és vidéke tegnap és ma / ... írta és fényképezte Csákányi Lajos ; mai fotók: Götze Krisztina. – [Budapest] : C+S BT, [2006]. – 152 p. : ill. ; 21 cm

Festői Ferencváros / írta Gönczi Ambrus, Várnai Vera, Winkelmayer Zoltán. – Budapest : Ráday Könyvesház, 2006. – 138 p. : ill., főként színes ; 30 cm. – (Ferencváros képi ábrázolásokon).

Terei György: Kána falu Árpád-kori temploma és temetője : Budapest, XI. kerület, Kőérberek-Tóváros. – Budapest : [KÖH], 2006. – 16 p. : ill. ; 17 cm. – (Régészeti értékeink ; 16.)

Hegedűs Katalin: A 150 éves Eötvös József Gimnázium története : az iskolaépület története. – [Budapest] : Reáltanoda Alapítvány, 2006. – 309 p. : ill., részben színes ; 24 cm

Gráberné Bősze Klára: A Veres Pálné Gimnázium története. 1. köt. Az Országos Nőképző Egyesület tanintézetei és a leánygimnázium, 1869/70 - 1947/48. – Budapest : Veres Pálné Gimnázium, 2006. – 377 p., 9 t. : ill. ; 24 cm. – (Schola-Orbis magyar iskolatörténeti adattár ; 1.)

Gali Ágnes

Szabadi a kávés és a zeneszerző

Egy tartalmas élet krónikája

A pápai Jókai Mór Városi Könyvtár Jókai Füzetek sorozatában jelent meg *Ürmös Lóránt* újságíró *„Elfelejtett Zeneszerzőnk Szabadi Frank Ignác élete 1824–1897”* című kötete. Bízvást kötetről beszélhetünk az A/5-ös formátumban, 130 oldalon megjelent tanulmány esetében, de rögtön fel is merülhet a kérdés, hogy miért is foglalkozunk mi ezzel a pápai könyvvel.

Szabadi a kávés és a zeneszerző – így ismerték Pesten Szabadi Frank Ignácot az 1800-as évek második felében. Kortársa, idősebb Ábrányi Kornél zenekritikus emlékezete szerint *„Mozgalmas, viszontagságos s a vállalkozások minden válfaján hol sikerrel, hol sikertelenül keresztül-kasul száguldott egyéniség volt, ismert alak az egész fővárosban, sőt mondhatni az egész országban. Csárdás kompozícióit csak úgy öntötte magából, alig volt a naptárnak olyan női neve, melyre csárdást ne írt volna. A befordultam a konyhába és a Jaj, de fáj kezdetű dalnak is ő volt a szerzője. Míg tartott miből, bőkezű mecénása volt a szegény zenészeknek...”*

A Laura csárdás kottájának borítója

Frank Ignác 1824-ben született Pápán (A Szabadi nevet 1864-ben vette fel.), iskoláit itt végezte, majd beiratkozott a bécsi konzervatóriumba. Rövid tanulás után európai, majd északafrikai útra indult. A szabadságharc hírére hazatért, részt vett a küzdelmekben, végül tüzér főhadnagyként a komáromi várban tette le a fegyvert. Pápára visszatérve átvette apjától a Griff fogadót. Első csárdásainak kottáit 1856-ban adták ki Pesten. Gyakran járt a fővárosban, barátokra tett szert a költők és zeneszerzők között, akik segítették, hogy 1865-ben Pestre költözhessen. Elsőként a belvárosi Rózsa téren (a mai Duna utca–Váci utca környéke) nyitott borozót, amelyben saját somlai borát árulta, közben Zeneműkedvelő Társulatot alakított.

Egy évvel később bérbe vette a híres Komlókert vendéglőt – akkoriban Pest legszebb és legnagyobb mulatóhelye volt a pesti Vármegyeházával szemben a Gránátos utcában (a mai Városház utca) – amelyet 1874-ig vezetett. A vendégek ide főleg a magyar zenéért jártak. Szabadi 1867-ben a párizsi világkiállításra társasutazást is szervezett. Később a Múzeum kőrúti Delicatesse Kávéházat (Grand Café Delicatesse) nyitotta meg. Ez nem csak a hideg franciás ételeiről lett ismert, hanem arról is, hogy itt gyülekeztek azok az ifjak, akik a törökök mellett tartottak szimpátia-tüntetést a török–orosz háború idején. A kötetből azt is megtudjuk, hogy ennek hatására írta meg Szabadi a Török-magyar indulóját, amelyet Massanet francia zeneszerző hangszerelésében a párizsi Operaházban játszottak.

Szabadi kötetében sok érdekességet olvashatunk a kiegyezéskori Pest vendéglői és kávéházi életéről, a korabeli tánczenét számos Szabadi mű itteni kottájából ismerhetjük meg.

L.

Az építészet mesterei

Komor Marcell és Jakab Dezső

Néhány éve, pontosabban 2002-ben az építészettörténet iránt érdeklődők igazi csemegeként vehették kézbe a Holnap Kiadó Építészet Mesterei sorozatának első kötetét, amely *Ybl Miklós* alkotásait, egyben a mester életét az ismert szakirodalomra, korabeli folyóiratokra, levéltári dokumentumokra stb. támaszkodva tárta elénk.

A sorozat második köteteként 2003-ban már *Lechner Ödön* életművével ismerkedhettünk. A 2004. év különösen termékeny volt. Ekkor három kötet is „beérett”, historikus hűséggel ábrázolva *Feszl Frigyes, Hauszmann Alajos* és *Medgyaszszay István* alkotásait. A következő évben, 2005-ben *Steindl Imre* és *Vágó József* építészeti stílusait, műveit bemutató könyvek jelentek meg. Talán említeni sem érdemes, hogy ezek az építészek a reformkortól a 20. század közepéig meghatározó tervezői voltak Budapest épületeinek. Építészeti irodáik – sokszor egymással is versenyezve – kapták meg a mai városkép szempontjából legjelentősebb köz- és magánépületek tervezési, gyakran építési megbízásait is. Munkásságuk nem csak Budapest, de a Kárpát-medence építészetének meghatározó elemei voltak.

Ezt nagyon jól igazolja a sorozat legújabb, *Várallyai Réka* által megírt kötete, amely *Komor Marcell* és *Jakab Dezső* életművéről ad panorámaképet. A két építész a lechneri nemzeti stílus, a magyar szecesszió leginkább termékeny tanítványa volt. Mintegy félszáz meg is valósult épületük hirdette alkotó fantáziájukat. Ez a két ember mindenkor támogatta egymást, jó barátok és egyben a „magyaros” építészet legjobb művelői voltak. Terveik között szerepelt a mai Erkel Színház elődje a Népopera (1911), a Benczúr utcai Liget Szanatórium (1909), a két lépcsőben emelt OTI palota (1913, 1929) stb. *Gerle János* sorozatszerkesztésében míves kivitel, kiváló tipográfia, műnyomó papír, négyszínnyomás, sok száz kép és tervrajz jellemzi ezt a kötetet.

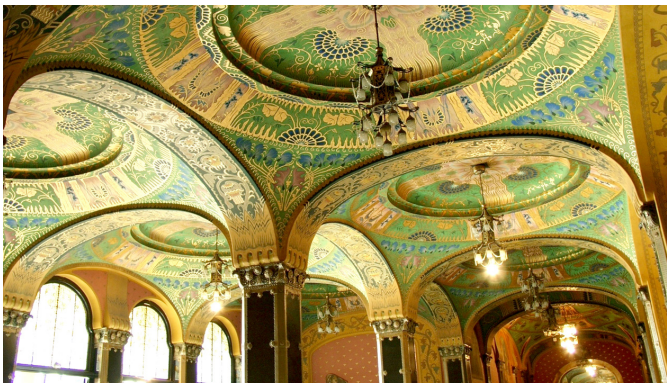

Részlet a marosvásárhelyi Kultúrpalotából

—gt—

Budapesti építkezések állomásai

A Fényképtár és az Építészeti Gyűjtemény kincsei

A Fekete Sas Kiadó, a Budapesti Történeti Múzeum és a Terézvárosi Művelődési Közalapítvány által kiadott kötet szerzői (*Branczik Márta – Demeter Zsuzsanna),* a BTM Kiscelli Múzeumának munkatársai nem véletlenül használják az állomás szót könyvük címében. A megjelent könyv, a „Budapesti építkezések állomásai"-nak előzménye volt ugyanis az a kiállítás, amelyet a millenniumi földalatti vasút egyes megállóiban láthattunk néhány évvel ezelőtt. A kiállítás a megállókhoz közel eső jelentős épületek dokumentumait tárta a közönség elé, s az azokat tervező építészek életművébe is bepillantást engedett.

A kiadott mű megtartva ezt a szerkezetet, elsőként a millenniumi földalatti vasút építését mutatja be, majd a Vörösmarty térről indulva magát a teret és történetét, majd a Vigadót, s építészét Feszl Frigyest, néhány más jelentős épületének fotójával, illetve tervrajzával együtt. S haladunk tovább, a Deák téri evangélikus templom után a Bazilika, majd az Operaház következik, de nemcsak épületek, hanem városépítészeti együttesek is megjelennek, mint az Andrássy út, a nagykörút után a Körönd, vagy a Hősök tere, míg végül eljutunk a Széchenyi fürdőhöz, s utoljára a Mexikó úti végállomás kapcsán az Erzsébet Nőiskolához. Eközben megismerjük Budapest (s az ország) minden jelentős 19. századi, 20. század eleji építészét Pollack Mihálytól Lajta Béláig, s az építészeken keresztül Budapest építészetének „állomásait", az egyes stíluskorszakokat is. Az 1808-ban megalakult Szépítő Bizottmány felügyeletével létrejött 19. század eleji klasszicista Pest Hild József és Pollack tervezte jellegzetes épületeit követi a romantika, majd az 1860-as évektől a historizmus (először Ybl neoreneszánsz alkotásai, majd a neobarokk pl. Hauszmanntól), a századfordulón a szecesszió (Lechner), míg megérkezünk az art deco, sőt Lajtával a modernizmus kezdetéig.

A 362 oldalas, szép kiállítású könyv a látványra épít, a rövid, magyar-angol nyelvű ismertetéseket gazdag képanyag követi, amely kevés kivételtől eltekintve a Kiscelli Múzeum gyűjteményeiből származik, elsősorban az Építészeti Gyűjteményből és a Fényképtárból. A közel 400 építészeti terv és régi fénykép Budapest építészettörténetének sok fontos, eddig ismeretlen dokumentumát tárja a nagyközönség elé (például a Széchenyi fürdő, vagy Lajta eddig nem publikált tervei), ezáltal felkeltheti a kutatók figyelmét is ezen gyűjtemények páratlan anyaga iránt. Az Építészeti Gyűjtemény közel 35 ezer darabot számláló, elsősorban budapesti vonatkozású dokumentuma (tervek, építészhagyatékok), s a Fényképtár mintegy 200 ezer, főként topográfiai jellegű fotója még sok kincset rejteget, amelyből most ízelítőt kaphattunk. Tehát nemcsak a szép könyvek iránt rajongó, Budapest régi arculatát kedvelő lokálpatrióták forgathatják örömmel ezt a kötetet, amely a külföldiek számára útikönyvként is ajánlható, de az építészettörténet iránt érdeklődök számára is tartogat újdonságokat, tanulmányozni, gyönyörködni való rajzokat, fotókat.

Gali Ágnes

'56-os iskolai vándorkiállítás

Pestszentimrei kezdeményezés

1956 ötvenedik évfordulója alkalmából január 19-én a Dr. Széky Endre Pestszentimre Történeti Társaság vándorkiállítását a Kastélydombi Általános Iskolában dr. *Sipos András,* Budapest Főváros Levéltára főlevéltárosa nyitotta meg. Ez a kiállítás jó példája azoknak a kezdeményezéseknek, melyek a kiállítótermekből az iskolákba helyezik át egy városrész történeti múltja valamely részének bemutatását.

Magyar Emlékekért a Világban Egyesület

Már az új évezredben, 2001. január 15-én alakult meg a Magyar Emlékekért a Világban Egyesület, amelynek célja a külföldön lévő magyar emlékhelyek gyűjtése, bemutatása és megjelölése. A közhasznú egyesületként hat éve működő szervezet a Magyar Kultúra Alapítvány Székházában (Budapest, I. kerület, Szentháromság tér 6.) 2007 első félévi érdekes előadásait az aktuális jelentős évfordulók határozták meg (a pozsonyi csata; Árpád-házi Szent Erzsébet; Szent Imre herceg; gróf Batthyány Lajos...).

Április 24. – *Magyar emlékek nyomában Lengyelországban (I.)* (Rákóczi és kuruc emlékek Lengyelországban. Utazás Nedec várától Bukovina Tatranskaig, a „kuruc" nevű családokig.) Köszöntőt mond: Kovács István volt krakkói konzul, s a támogató Rákóczi Szövetség elnöke: dr. Halzl József (Képek: Chikány G., Deák P. Marténi Á. és Messik M.)

Május 8. – *Magyar emlékek Dániában – egy dán emlék Pest-Budán: Andersen a Duna partján.* Előadó: Koncz Péter egyetemi hallgató.

Május 22. – *Hollandia magyar emlékei. Magyar diákok emlékei Frízföldön, Franekerben.* Előadó: Sebestyén József egyesületi tag, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal munkatársa.

Előadásaikat az említett intézmény Budavár termében, minden hónap második és negyedik keddjén, 18 órai kezdéssel tartják.

Csepeliek ’56-ról

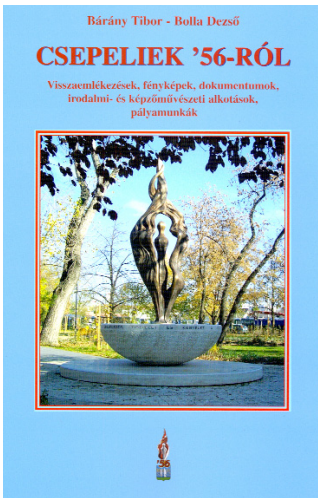

A dunai félsziget északi része, mint a főváros egyik legjelentősebb munkáskerülete, neuralgikus ponttá változott ama bizonyos két hét alatt. Mert, noha a korábbi években sokszor a belpolitika hivatkozási pontjává vált, azokban a napokban mégis, mint az ország lakosságának döntő többsége, az itt élők is hitet tettek a szabadságvágy mellett. Itt tartott ki legtovább a fegyveres ellenállás, itt erősödött meg annyira a munkástanácsban megtestesült hatalom, hogy azt csupán két hónapos fennállás után, karhatalmi erővel lehetett megtörni.

A *Bárány Tibor* és *Bolla Dezső* szerzőpáros Csepeliek ’56-ról című kötete nem a politikatörténet elfogultságoktól mentes, ám éppen ezért némiképp eltávolító ismertetése, s nem adja az elhallgatott, tiltott múlt napjainkra egyre pontosabban és részletesebben feltáruló eseményeit sem – mindezt más kiadványok tartalmazzák –, hanem legfőképp az egykori személyes történetek gyűjteményét tartalmazza. Mindezt azonban kézikönyvszerűen, kimondottan a több szempontú megértésére törekvő szándékkal. Ezt támasztják alá a kiegészítő részek: a forradalmi Csepel térképe az egyes események helyének megjelölésével, illetve egy-egy fényképpel illusztrálva, az áldozatok és a kivégzettek névsora, az országos és a helyi kronológia, valamint a Csepel Önkormányzata által, az 1956-os tetteik miatt díszpolgári címet kapott személyek életrajza. Külön ki kell emelni a gyűjtemény korabeli helyszíneket ábrázoló fényképfelvételeit, valamint a periratok és az akkori napi sajtó egy-egy oldalának hasonmásait, amelyek igen jól érzékeltetik a tettek és következményeik valóságát. A felidézett események érdekességét fokozza, hogy a katonai alakulatok egykori, alacsonyabb beosztású tagjai is megszólaltak, s evvel olyan magánemberi és általános körülmények megismerése is lehetővé válik, amire eddig nem sokszor kerülhetett sor.

A kiadvány a Kádár-kor hasonló jellegű kiadványaival szemben nem törekszik sem általános apológiára, sem kinyilatkoztatott triumfálásra. Az áldozatok névsorában egyaránt megtalálhatók mindkét oldal képviselői, s az emlékezések, ha némelyikük az érzések és indulatok továbbélését megtartotta is, az emberileg érthető ön(át)értelmezéssel együtt sem fekete-fehér, hanem árnyalt, továbbgondolásra késztető képet mutatnak az utókornak.

B. A.

Helytörténeti gyűjteményvezetők találkozója

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

A budapesti kerületek önkormányzatainak helytörténeti gyűjteményei és múzeumai vezetői március 22-én a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjteményben jöttek össze. A szakmai felügyeletüket ellátó Budapesti Történeti Múzeum 2007 januárjától kinevezett szaktanácsadója, *Bertáné dr. Varga Judit* tudományos titkár a muzeális anyagok nyilvántartási jogszabályairól és napi alkalmazásairól adott részletes tájékoztatást, amely a leltárba vétel, a selejtezés és a digitalizált nyilvántartásra való áttérés témaköreit egyaránt felölelte. Egyidejűleg bejelentette, hogy szeptember végéig az összes kerületi muzeális intézményt, múzeumot személyesen fel fogja keresni. Javasolta a kerületi gyűjtemények 3–5 éven belüli – a meglévő partneri kapcsolataikat is erősítő – közös fellépését egy kidolgozandó konkrét projekt kapcsán. A gyűjtemények vezetői megállapodtak abban, hogy következő összejövetelükön az Óbudai Múzeumban, június 14-én az első félévi tevékenységeik értékelését végzik el.

A muzeális tárgyak nyilvántartásáról is szó esett

Postatörténet a XIII. kerületben

A XIII. kerületi Helytörténeti Klub január 18-án mutatta be *Róbert Péter* Kerületi postatörténet című kiadványát az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjteményben. A XIII. kerületi Helytörténeti Füzetek sorozatának 12. tagjaként jelent meg ez a tanulmány, amely a kerület postatörténetét tárta fel. Bevezetőjeként a hazai postatörténetbe kapunk betekintést, majd a XIII. kerület postáinak történetét olvashatjuk a Duna Plázától a Nyugati postáig bezáróan. A szerző bemutatja a kerületi postai intézményeket is (Lehel utcai postaközpont, Váci utcai fenntartó üzem, Lipótközpont).

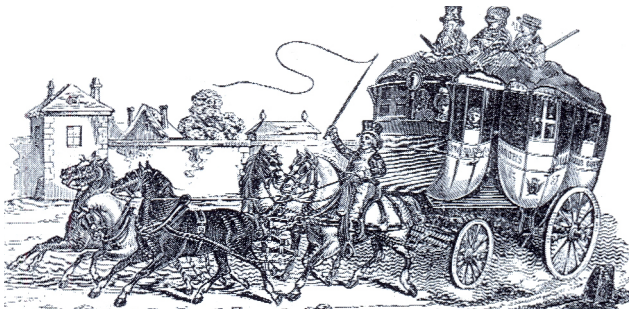

Múzeumi majális a Múzeumkertben

A kerületi közgyűjtemények pavilonja (Múzeumkert – 2006)
Fotó: Kriston Vizi József

A Nemzeti Múzeum kertjében rendezik meg 2007. május 19-én és 20-án a Múzeumi majálist. A Múzeumkertben csaknem 100 budapesti, vidéki és határon túli gyűjtemény ad majd ízelítőt látnivalóiból és a kulturális tárca is ezen a hétvégén adja át az Év Múzeuma díjat.

A 2006. évi múzeumi majálison a nagy múzeumok mellett a fővárosi kerületek önkormányzati fenntartású helytörténeti gyűjteményei, múzeumai is megjelentek: a ferencvárosiak, újpestiek, angyalföldiek, kispestiek, valamint az óbudaiak és a XVII. kerületiek. Az előzetes terveik szerint idén ismét ott lesznek a Múzeumi majálison a múlt évben is részt vevő kerületek közgyűjteményei.

Gratulálunk

A magyar sajtó napjára emlékezve március 14-én Budapesten átadták a Magyar Újságírók Országos Szövetsége szakmai kitüntetéseit és sajtódíjait. Az életmű-díjként odaítélt Aranytollat tizenketten vehették át az idén, köztük *Del Medico Imre,* a magyar sajtólevelezők doyenje, a Budapesti Honismereti Társaság egyik alapító tagja. A Fekete Sas Kiadónál 2006-ban megjelent Életem című könyvét mostani számunkban ismertetjük.

Kulturális Örökség Napok

Haza és haladás – 2007. szeptember 16–17.

Az Európa Tanács védnökségével Magyarországon szeptember harmadik hétvégéjén, idén szeptember 16-án és 17-én, rendezik meg a Kulturális Örökség Napjait, amelynek témája a „Haza és haladás”, a reformkor és a klaszszicizmus lesz.

Ezen a két napon Budapesten is sok száz különleges épület nyitja meg kapuit az érdeklődők előtt. A helyi szervezőnek érdemes megkeresni a helyi önkormányzatok, múzeumok, helytörténeti gyűjtemények, művelődési házak, idegenforgalmi irodák, történelmi és/vagy hagyományőrző, illetve város- és faluvédő egyesületek, egyházak képviselőit, műemlékvédelmi felügyelőket, főépítészeket, közművelődési szakembereket, civil műemlékvédő kezdeményezések kivitelezőit. Az említettek bevonásával alakíthatják ki saját környezetükben az adott térség szervezőhálózatát, melynek tagjai rendszeresen találkoznak és a további szervezést is vállalják. Ezáltal könnyebben össze lehet hangolni a munkát, és el lehet osztani a feladatokat.

Lehet, hogy a szervezésre megalakult csoport az épületek nyílt napja után is fennmarad, és egy állandó, a helyi történeti múlt ápolásával foglalkozó szervezetté válik, amely a következő évben is vállalja a Kulturális Örökség Napjai helybeli szervezését, és más célok érdekében is mozgósítható.

A www.oroksegnapok.hu honlapon lehet majd tájékozódni a Kulturális Örökség Napok programján történő részvételről.

Higiéniai kiállítás

Az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjteményben (1132 Budapest, Váci út 50.) március 22-én, 16 órakor *Buza Péter* várostörténész nyitotta meg a „Meg is mosakodjál – Higiénia a 20. században” című időszaki kiállítást.

Az érdekes tárlat április 27-ig látogatható: kedden, szerdán, csütörtökön 11 és 17 óra között, pénteken 9-től 16 óráig.

Felelős szerkesztő: Gábriel Tibor
Szerkesztőbizottság:
Breinich Gábor, Buda Attila, Róbert Péter, Sándor P Tibor, Sipos András.
Alapította a Budapesti Honismereti Társaság és a Budapesti Történeti Múzeum.
Kiadja a *Budapesti Honismereti Társaság*
(1043 Budapest, Berda József u. 48., tel.: 370-0652,
e-mail: bpht@chello.hu, internetes változat: www.bpht.hu)
Nyomás: Kolofon Kft., ISSN 1418-4273

Ingyenes lapunk kereskedelmi forgalomba nem kerül, megtalálható a budapesti kerületek múzeumaiban, helytörténeti gyűjteményeiben, Budapest Főváros Levéltárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi fiókjaiban. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium Nemzeti Kulturális Alapprogramja, a Nemzeti Civil Alapprogram és a kerületi önkormányzatok támogatásával jelenik meg.